MORDET PÅ GUSTAV III

Mordet på Kungen Gustav III: En kort historik

Bakgrunden till konspirationen

Maskeradbalen och attentatet

Gustav III:s regeringstid präglades av kontroverser som ökade adelns fientlighet mot honom. Kungen hade genomfört en statskupp 1772 och stärkt sin makt på adelns bekostnad, särskilt genom Förenings- och säkerhetsakten 1789. Hans krig mot Ryssland och behandlingen av Anjalamännen bidrog till att en konspiration bildades inom adeln under vintern 1791–1792. Konspiratörerna, som inkluderade Jacob Johan Anckarström, Adolph Ribbing och Claes Fredrik Horn, planerade att mörda kungen och reformera konstitutionen.

Maskeradbalen och attentatet

Den 16 mars 1792, under en maskeradbal på Kungliga Operan i Stockholm, blev Gustav III skjuten av kapten Jacob Johan Anckarström. Kungen hade tidigare under kvällen avfärdat ett anonymt hotbrev och fortsatte att umgås med sina vänner. Vid midnatt, i operahusets foajé, omringades kungen av män i svarta kappor och vita masker och sköts. Trots skadan fortsatte kungen att leda staten tills hans sår blev infekterat och han avled den 29 mars 1792.

Den svenske kungen Gustaf III omringas och skjuts av maskerade konspiratörer, under en maskeradbal på Kungliga operahuset i Stockholm den 16 mars 1792.

Gustavianska operahuset så som det såg ut på 1880-talet. I mitten syns det kolonner, bakom vilka, en trappa upp, Drabantsalen låg.

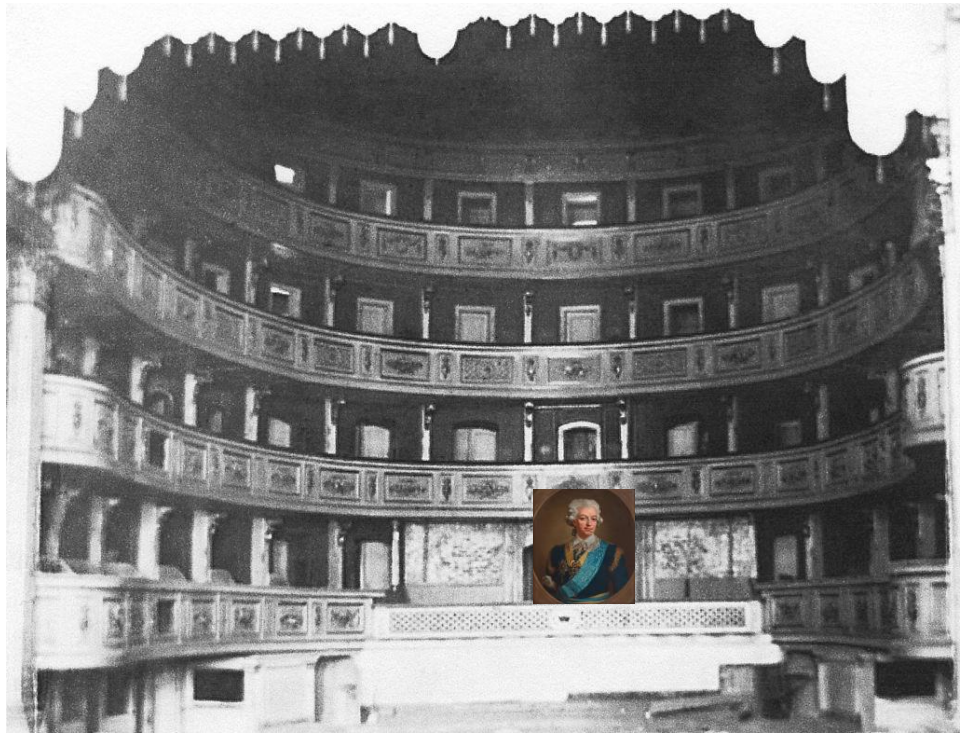

Salongen och raderna omkring 1890. Kungens loge fanns längst ner i mitten.

Efterdyningarna och rättegången

Efter attentatet kunde konspirationen snabbt avslöjas. Anckarström arresterades och bekände sig skyldig. Han pekade ut andra inblandade, vilket ledde till att flera adelsmän, inklusive Ribbing och Horn, dömdes till döden men senare benådades och landsförvisades. Anckarström blev syndabocken och dömdes till ett avskräckande straff som inkluderade avrättning och skamstraff.

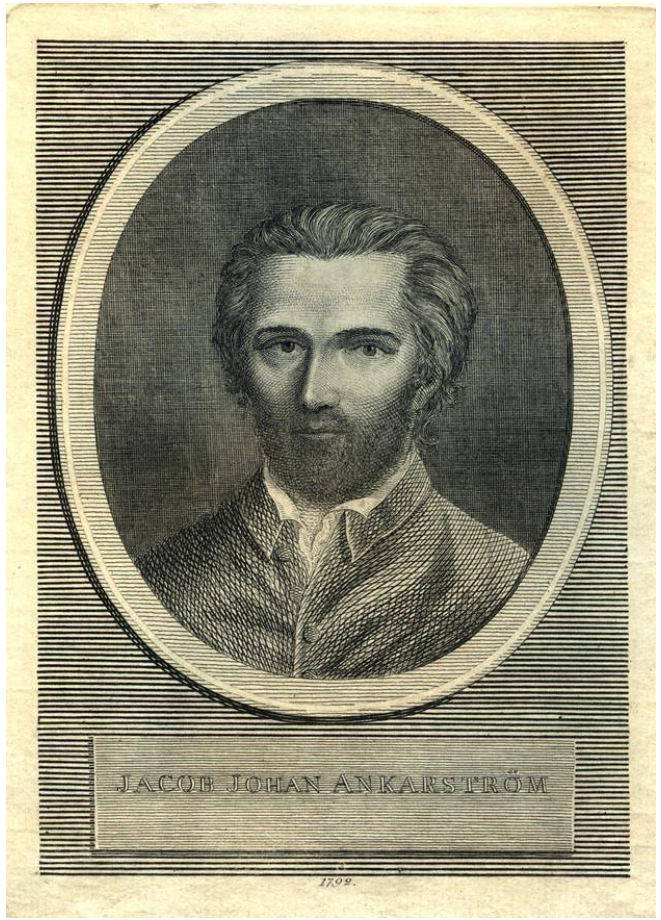

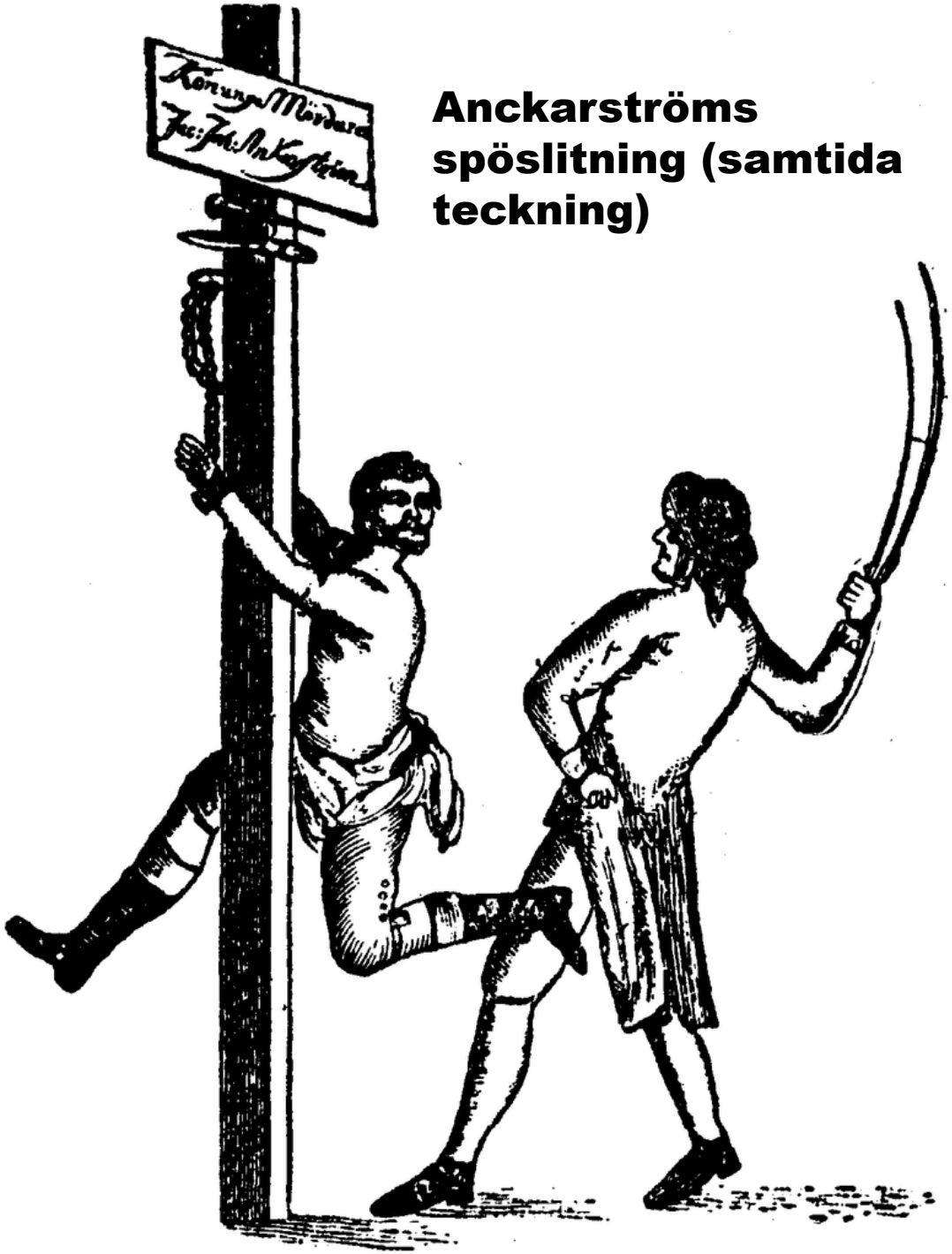

Anckarströms spöslitning (samtida teckning)

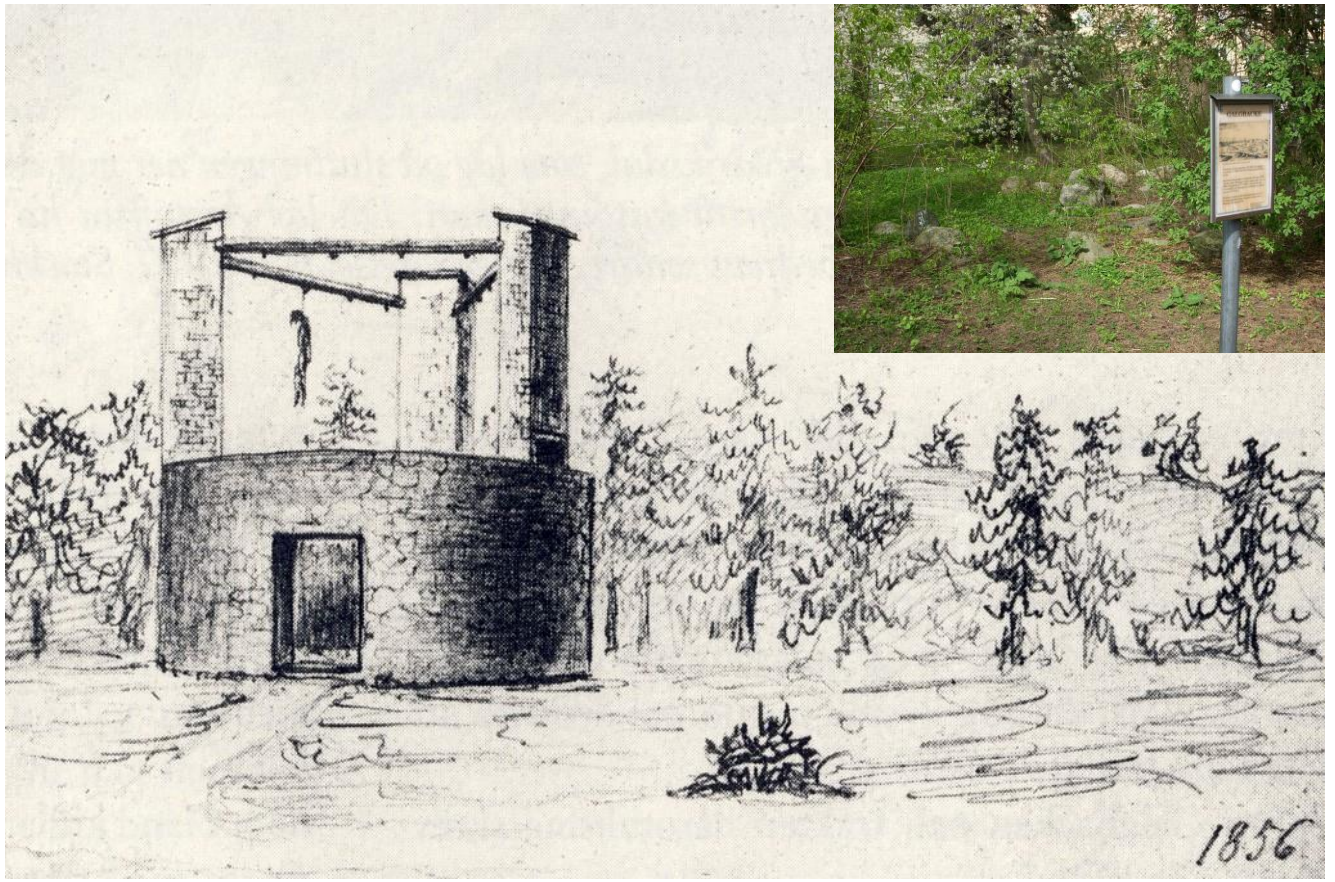

Skiss från 1856 som visar Galgbacken, Hammarbyhöjden.

Galgbacken i Hammarbyhöjden var en galgbacke och Stockholms största och sista offentliga avrättningsplats.

Gustav III:s arv och minne

Gustav III:s död hade långtgående konsekvenser för det svenska samhället och politiken. Hans son, Gustav IV Adolf, blev kung under en förmyndarregering. Mordet på Gustav III har även blivit föremål för konstnärliga verk, inklusive Verdis opera 'Un ballo in maschera', som trots censur och förändringar fortfarande bär på minnet av den dramatiska händelsen.

Gustav III, född 13 januari (g.s.) 24 januari (n.s.) 1746 i Kungshuset på Riddarholmen i Stockholm, död 29 mars 1792 på Stockholms slott, var kung av Sverige från 1771 fram till sin död. Han var son till Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika, bror till Karl XIII, far till Gustav IV Adolf, och kusin till Katarina II av Ryssland. På grund av sitt stora kulturintresse kallas han ibland "Teaterkungen". Han instiftade bland annat Kungliga Musikaliska Akademien och Svenska Akademien.

Genomförde en statskupp

1772 genomförde han en statsvälvning (en statskupp, eller som han själv sade: revolution) då riksrådet fängslades. Kuppen genomfördes med hjälp av militära trupper och Sveriges första politiska partier, hattarna och mössorna, upplöstes. Detta satte punkt för de partistrider och den korruption som tidigare hade präglat svensk utrikes- och inrikespolitik. Genom den nya regeringsformen från 1772 delades den politiska makten återigen mellan konungen och riksdagen. Samma år avskaffade Gustav III även tortyr som förhörsmetod, och tortyrkammaren Rosenkammaren stängdes för alltid. Gustav III genomdrev dessutom en inskränkt tryckfrihetsförordning 1774.

Gustav III:s dödsmask

Krig mot Ryssland

Hans krig mot Ryssland 1788–1790 slutade utan gränsjusteringar efter det andra slaget vid Svensksund, som blev en stor seger mot den ryska flottan. Fredsslutet i Värälä medförde dock ett slut på Rysslands inblandning i svensk politik.
Gustav var personlig vän med det franska kungahuset. Han engagerade sig i motståndet mot den franska revolutionen och införde en strikt censur av pressen.

Gustav III:s ryska krig (även kallat svensk-ryska kriget 1788–90) utspelades 1788–1790 efter att Sveriges kung Gustav III anfallit Ryssland i hopp om att återta förlorade områden, samt att hindra vidare rysk inblandning i Sveriges inre angelägenheter. Kriget avslutades i augusti 1790 med Freden i Värälä utan gränsjusteringar. Under inledningen av kriget revolterade ett antal svenska officerare och bildade Anjalaförbundet, i slutet av kriget vann Gustav III Sveriges största marina seger någonsin, då han krossade den ryska skärgårdsflottan vid Slaget vid Svensksund den 9–10 juli 1790.

Svenska krigsfartyg på Stockholms ström i Stockholm utrustas för krig 1788.
Akvarell av Louis Jean Desprez

Gustav III i generalsuniform på tavlan Gustav III och soldaten Gren av Pehr Hillesström.

Upplands infanteriregementes uniform m/1779

Maskeraddräkten Gustav III bar vid maskeraden på Operan. Livrustkammaren.

Gustav III i kuppmakaruniformen, 1772

Drottning Sofia Magdalena, porträtt målat av Alexander Roslin 1774

Sofia Magdalena av Danmark (danska: Sophie Magdalene), född 3 juli 1746 på Charlottenborg i Köpenhamn, död 21 augusti 1813 klockan 16.45 på Ulriksdals slott i Solna, var en dansk prinsessa som var gift med kung Gustav III och drottning av Sverige 1771–1792. Hon var dotter till Fredrik V av Danmark och Louise av Storbritannien samt mor till Gustav IV Adolf.

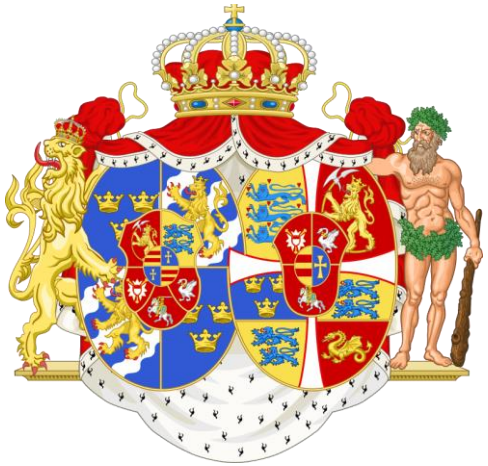

Prinsessan Sofia Magdalena av Danmark 1766 innan hon kom till Sverige.

Prins Karl Gustav, hertig av Småland, även Carl Gustaf, född 25 augusti 1782 i Drottningholms slott på Lovön, död 23 mars 1783 i Stockholms slott i Stockholm, var en svensk prins, och son till kung Gustav III och drottning Sofia Magdalena.

Gustav IV Adolf, född 1 november 1778 på Stockholms slott, död 7 februari 1837 i Sankt Gallen, var kung av Sverige 1792–1809. I Napoleonkrigen tog han konsekvent ställning mot Napoleon I, vilket till slut ledde till finska kriget, som ledde till förlusten av den östra rikshalvan. Missnöjet var så starkt att han 1809 avsattes i en statskupp, och han levde resten av sitt liv på kontinenten under allt fattigare förhållanden. Han var son till Gustav III och Sofia Magdalena och gift med Fredrika av Baden.

Gustav IV Adolf föddes på Stockholms slott 1 november 1778 som son till Gustav III och Sofia Magdalena. Alla Stockholms invånare hade dagligen fritt tillträde att se den nyfödde kronprinsen.